

Deze pagina's zijn een bijdrage van

De Gezondheidsdienst voor Dieren
Postbus 9
7400 AA Deventer
T. 0900-1770
E. redactie@gddiergezondheid.nl
www.gddiergezondheid.nl

REDACTIE:

Kees van Maanen
(deskundige infectieziekten paard),

Emiel Schiphorst
(marktmanager paard),

Linda van den Wollenberg
(paardeninternist),

Petra Reijnen
(relatiebeheer dierenartspraktijken),

Silke Joswig-Buist
(adviseur marketing & communicatie),

EINDREDACTIE:
Eva Onis

Uw suggesties voor het katern zijn welkom
via redactie@gddiergezondheid.nl

Nieuws en mededelingen

MASTERCLASS & WORKSHOP DROES

Wist u dat:

- droes van alle respiratoire infectieziekten die paarden kunnen krijgen, in het GD-laboratorium het meest wordt aangetoond?
- droes bij de Helpdesk in de top drie staat van aandoeningen waarover vragen worden gesteld door dierenartsen?
- droes geregeld niet als zodanig wordt herkend? Onder andere omdat niet altijd de typische verschijnselen te zien zijn. Hierdoor wordt de ziekte als klinisch probleem dikwijls onderschat.

Genoeg redenen voor GD Academy om een nieuwe Masterclass en workshop droes voor dierenartsen te organiseren op 19 november bij Dierenartsenpraktijk Bodegraven, 24 november bij De Kliniek voor Paarden in Wolvega en 3 december bij Dierenhospitaal-Visdonk in Roosendaal. Het doel van de masterclass: 'tips en tricks' delen op het gebied van droesdiagnostiek, -behandeling en -preventie. De opbrengst: een flinke dosis kennis en kunde, waarmee paardendierenartsen aan de slag kunnen om de infectieziekte in hun praktijk nog beter de baas te worden.

Verdiepingsslag

Tijdens de masterclass maken de deelnemers een verdiepingsslag. Uiteraard wordt de theorie achter de infectieziekte besproken en komt een praktijkgerichte droesaanpak voor probleembedrijven aan bod, zoals insleep/quarantaine, identificeren en behandelen van dragers, vaccinatie en preventieve maatregelen. Op de drie locaties krijgen deelnemers een workshop over droesdiagnostiek en -behandeling, zoals een neusspoeling en luchtzakscopie, en hoe zij deze het beste kunnen uitvoeren. Meer weten over de masterclass? Kijk dan op www.gddiergezondheid.nl/gdacademy

VEELGESTELDE VRAAG:

Wanneer kan ik mijn paard het beste testen op PPID (ziekte van Cushing)?

GD-relatiebeheerder Petra Reijnen: "Sinds een aantal jaar is het makkelijker om goed onderzoek te doen naar PPID. Een bloedmonster in een EDTA-buis (paarse dop) is voldoende om een bepaling te doen van het hormoon ACTH en zo de diagnose betrouwbaar te stellen. Een voorwaarde is wel dat het monster snel gekoeld wordt. De beste tijd om een onderzoek uit te voeren is in het najaar, van augustus tot en met oktober. Het blijkt namelijk dat paarden met PPID dan een relatief hogere bloedspiegel aan ACTH hebben dan paarden die de ziekte niet hebben. Er zijn verschillende eenheden om de testuitslag weer te geven. Omrekenen van picomol (pmol) per liter naar picogram (pgram) per milliliter kan door te vermenigvuldigen met 4,541. Dus: $\text{pmol/l} \times 4,541 = \text{pgram/ml}$. PPID is overigens nog niet te genezen, maar met medicatie is de ziekte wel te behandelen. De negatieve gevolgen kunnen zo langdurig en effectief voorkomen worden. De medicatie remt de hormoonproductie in het hersenaanhangsel. Daardoor heeft het paard minder risico op complicaties van PPID, zoals hoefbevangenheid en verminderd presteren. Ook het aanpassen van het management kan helpen."

Drinkwater: zekerheid over de kwaliteit

- Paarden krijgen meestal goed voer en worden af en toe ook verwend met wat extra's.
- Maar als het om water gaat, is niet altijd duidelijk hoe goed de kwaliteit ervan is. Hoe
- weet u of het water geschikt is voor de paarden? En zou u het drinkwater dat de
- paarden krijgen ook zelf drinken?

stikstofverbindingen (nitraat, ammonium, nitriet), mineralen (natrium, chloride, sulfaat, calcium, magnesium), metalen (ijzer, mangaan) en de zuurgraad. Ook wordt het aantal bacteriën en het aantal 'mestbacteriën' (*E. coli*) gemeten.

ZELF TESTEN

Maar u kunt zelf ook al veel doen. Ruiken en kijken levert namelijk vaak al een goed beeld op. Pak daarvoor twee potjes en vul het ene potje met drinkwater van de paarden en het andere potje met kraanwater. Vergelijk deze twee potjes, zoals ook aangegeven in het schema hiernaast, op de volgende aspecten: geur, kleur, helderheid, bezinsel en ijzerneerslag. Scoort het water meer dan zeven punten, dan is de kans dat het drinkwater voor paarden van goede kwaliteit is meer dan 85 procent. Blijkt echter één of meerdere keren dat het water niet helder is, veel neerslag bevat, geel is of slecht ruikt, dan kunt u ervan uitgaan dat het water ongeschikt is.

Uit ervaring weten we bij GD dat maar de helft van het drinkwater voor paarden goed genoeg is. Het water uit de bron is meestal nog wel in orde (bevat soms wat veel ijzer), maar in de leidingen en de bak vervuult het snel. Daar kunnen paardenhouders vrij eenvoudig wat aan doen door regelmatig het water te verversen. Ook diepe bakken waar vuilresten in kunnen bezinken, helpen om het drinkwater schoner te krijgen. Bacteriën hechten zich graag aan deeltjes en die bezinken dan weer. Dus de bak hoeft niet brandschoon te zijn. Als het bovenstaande water maar helder en fris is en geen kleur bevat, dan vindt het paard het water lekker. ●

Het water uit de bron is meestal nog wel goed, maar in de leidingen en bak vervuult het snel.

Net als mensen willen paarden graag lekker drinkwater. Zeker wanneer ze voldoende moeten drinken, bijvoorbeeld als het in de winter erg koud is of als ze veel moeten drinken in de zomer als het erg heet is. Het water mag uiteraard niet schadelijk zijn voor het paard. Maar hoe weet u of

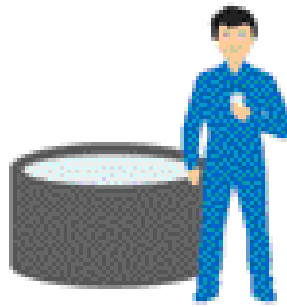
het water lekker en niet schadelijk is? Het is natuurlijk altijd mogelijk om laboratoriumonderzoek te laten doen. Dan wordt het water onderzocht op een twaalfstal kenmerken. Hiermee krijgt u een goed beeld van de waterkwaliteit. Tijdens dit onderzoek wordt gekeken naar

Drinkwatermonsters nemen

Referentiepotje

Vul een doorzichtig potje, dat met water en zeep is schoongemaakt, met leidingwater uit uw keukenkraan.

Watermonsters vullen

Vul per drinkpunt voorzichtig een potje met water. Bij open drinkbunkers moet u ongeveer 5 tot 7 centimeter onder het water scheppen.

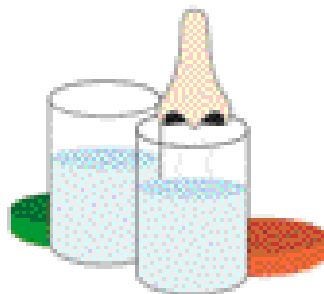

Watermonsters

Sluit de potjes, schud even goed en laat ze voor ongeveer 20 minuten staan. Plaats de potjes in goed licht tegen een witte achtergrond.

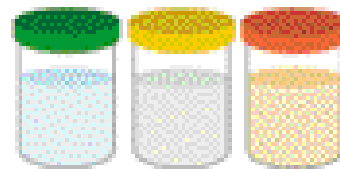
Drinkwatermonsters beoordelen

U beoordeelt de watermonsters op de volgende vijf kenmerken: geur, kleur, helderheid, bezinksel en ijzer. Voor elk kenmerk kunt u 0, 1 of 2 punten behalen. Als u klaar bent met beoordelen, telt u de punten van de vijf kenmerken bij elkaar op. Het water is geschikt als drinkwater voor paarden indien het totaal aantal punten per potje minimaal 7 bedraagt en het totaal aantal punten per potje niet lager is dan het puntenaantal van de vorige beoordeling. Voldoet u hier niet aan, laat dan uw water onderzoeken om te bepalen wat er aan de hand is. Zo kunt u tijdig de juiste maatregelen nemen.

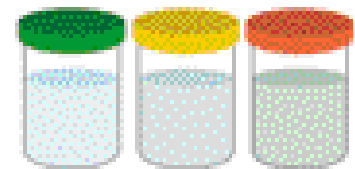
Geur

- Het water ruikt totaal niet
- Het water ruikt licht afwijkend
- Het water heeft een sterke geur of stinkt zeer

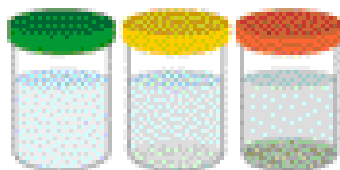
Kleur

- Het water heeft totaal geen kleur
- Het water is licht gekleurd
- Het water heeft een donkere kleur

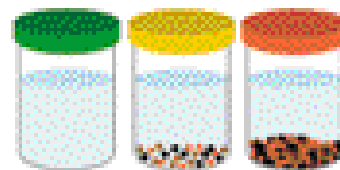
Helderheid

- Het water is geheel helder
- Het water is niet helemaal helder
- Het water is ondoorzichtig

Bezinksel

- Het water bevat geen deeltjes
- Het water bevat een kleine hoeveelheid deeltjes
- (veel) Deeltjes op de bodem

IJzer

- Het water bevat geen ijzerdeeltjes
- Het water bevat een kleine hoeveelheid ijzerdeeltjes
- De bodem is bedekt met ijzerdeeltjes

■ 2 punten ■ 1 punt ■ 0 punten

Kenmerk	Punten
Geur	
Kleur	
Helderheid	
Bezinksel	
IJzer	
Totaal aantal punten	

SIGNALERINGSOVERLEG ZOÖNOSEN:

Samenwerken in het belang van mens en dier

• Sommige infectieziekten van landbouwhuisdieren zijn besmettelijk voor mensen. Het is van groot belang om deze zogeheten 'zoönosen' snel te signaleren, zodat we kunnen ingrijpen als dat nodig is. Daarom is in 2011 het Signaleringsoverleg Zoönosen (SO-Z) in het leven geroepen. Voorzitter Arjen van de Giessen: "De crux is dat het veterinaire en humane domein structureel samenwerken bij signalering en bestrijding."

"Experts uit de humane en de veterinaire gezondheidszorg komen maandelijks bij elkaar om signalen van zoönosen uit binnen- en buitenland te bespreken", vertelt Van de Giessen. Hij is hoofd van het centrum Zoönosen en Omgevingsmicrobiologie van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. "Alle relevante organisaties zijn vertegenwoordigd. Zij hebben allemaal hun eigen instrumenten waarmee ze de dier- of volksgezondheid monitoren."

ZOÖNOSESTRUCTUUR

Het SO-Z is onderdeel van de zoönosestructuur die de ministeries van Economische Zaken en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in mei 2011 vaststelden. Van de Giessen: "De Q-koortsepidemie van 2007 tot 2010 was een belangrijke driver daarvoor. Uit het evaluatierapport van de Commissie Van Dijk bleek toen dat de samenwerking tussen de humane en veterinaire sector beter moest, vooral de signalering en bestrijding. Voor 2011 hadden we al een blauwdruk voor deze structuur, binnen het

project EMZOO (Emerging Zoonoses, red.), zodat het SO-Z snel en goed van start kon."

Bij de signalen is een belangrijk onderscheid te maken: wel of geen meldingsplicht. Meldingsplichtige signalen moeten gemeld worden bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (veterinair) of de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (humaan). "Dan is er meestal geen rol voor het SO-Z", legt hij uit. "De acties zijn dan logisch en worden direct in gang gezet, meestal op basis van protocollen of draaiboeken. Wel gaan we na of er nog open eindjes zijn, maar het SO-Z is met name van belang voor niet-meldingsplichtige zoönosen, in het schema aangegeven als 'gewone signalen'. Als we die bespreken stellen we twee vragen: is er een risico voor de volksgezondheid en zijn er acties nodig? Er zijn verschillende gradaties van respons. De meeste signalen blijven aan de 'linkerkant' van de structuur, die bespreken we alleen in het SO-Z, waarbij de nodige acties worden afgestemd tussen de verantwoordelijke partijen. Deze zijn

Dr. ir. Arjen van de Giessen, voorzitter SO-Z en hoofd van het Centrum Zoönosen en Omgevingsmicrobiologie van het RIVM.

dan gericht op bijvoorbeeld het vergaren van meer informatie en het informeren van belanghebbenden. Hierbij kan het ook gaan om signalen waarbij we niet kunnen uitsluiten dat sprake is van een zoönose, wat heel relevant kan zijn. Af en toe leidt een signaal tot doormelding naar de volgende schakel, maar

de uiterst rechterkant van de structuur, waar wordt besloten tot forse ingrepen, wordt zelden bereikt. In het geval van Q-koorts zou je bijvoorbeeld de hele structuur doorlopen.”

CRITERIA

Het SO-Z hanteert een aantal criteria om een signaal te melden aan de volgende schakel in de structuur:

- 1) Een uitbraak van een zoönose met meer of ernstigere ziektegevallen dan normaal of waarbij bestrijding of preventie complex is.
- 2) Lacunes in behandeling of preventie. Als één van de partijen bijvoorbeeld merkt dat een protocol onvolledig is, dan wordt dat gemeld aan de volgende schakel, zodat het protocol aangepast kan worden.
- 3) Het opduiken van een nieuwe ‘emerging’ verwekker waarvan de impact nog onbekend is.
- 4) Maatschappelijke onrust.

ZOÖNOSEN BIJ PAARDEN

In Nederland is er op grote schaal intensief contact tussen mensen en paarden. Tot voor kort was geen informatie beschikbaar over mogelijke risico's die dit intensieve contact met zich meebrengt. Uit eerder onderzoek bleek wel dat een aantal zoönosen mogelijk kan voorkomen in de paardenpopulatie. Daarom heeft GD in opdracht van het ministerie van Economische Zaken onderzoek gedaan naar de mate van voorkomen van vijf mogelijk zoönotische ziekteverwekkers bij paarden: *Salmonella* sp.,

Cryptosporidium spp., *Giardia duodenalis*, *Clostridium difficile* en *Rhodococcus equi*. Het onderzoeksteam heeft daarnaast geïnventariseerd of er risicofactoren bestaan die geassocieerd zijn met het voorkomen van deze ziekteverwekkers. Het onderzoeksrapport is besproken in het SO-Z en ondersteunt een aantal lacunes. Mede dankzij dit rapport en initiatieven zoals het gezondheidsoverleg Paard en de Helpdesk Paard, staan zoönosen bij paarden nu op de agenda van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

BLINDE VLEK

Volgens Van de Giessen zijn zoönosen vaak nog een ‘blinde vlek’ voor huisartsen. “Infectieziekten, en nog specifiekere zoönosen, zijn maar een klein onderdeel van hun werk. De kans bestaat dan ook dat ze minder vaak voorkomende zoönosen niet herkennen. Daarom is een goede informatie-uitwisseling tussen beide domeinen ook zo belangrijk.”

COMMUNICATIE

“Bij elk overleg bespreken we ook welke ‘afgeronde’ signalen we breder gaan communiceren. Deze signalen verspreiden we onder experts via een maandelijks overzicht. Daarnaast kunnen we zodra dat nodig is gericht communiceren via onder andere de berichten-service Vetinf@ct voor dierenartsen, ‘Inf@ct’ voor GGD-artsen infectieziekten en Labinf@ct voor artsen-microbiologen. Ook publiceren we geregeld in onder meer het Tijdschrift voor

Diergeneeskunde en het Infectieziektenbulletin. In het geval van een doormelding van een signaal naar de volgende schakel van de structuur ligt de communicatie bij die schakel.” ●

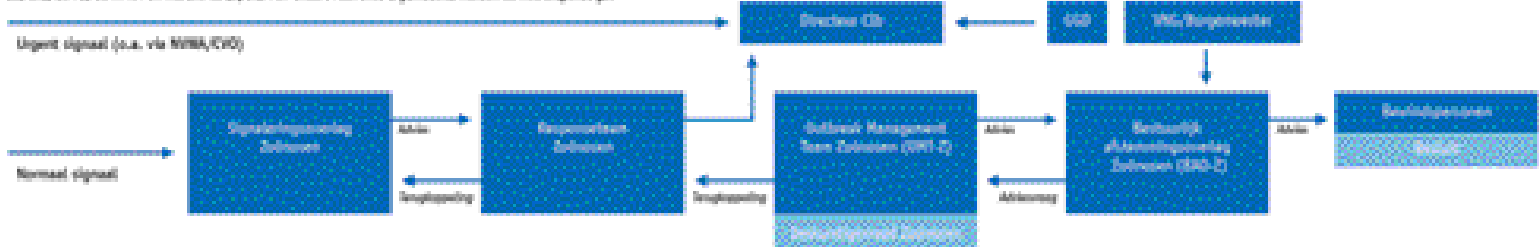
RONDETAFLGESPREKKEN GD EN GGD'EN

Professionals uit het humane (GGD en Clb) en het veterinaire (GD en NVWA) werkveld kwamen tussen april en juni bij elkaar voor rondetafelgesprekken met als thema ‘Diergezondheidsmonitoring en het belang voor de (regionale) volksgezondheid’. Aan de hand van een fictieve casus bespraken de professionals de samenwerking tussen humaan en veterinair. Ook keken zij naar mogelijke verbeterpunten in de communicatie over humaan-veterinaire signalering op landelijk en regionaal niveau. De bijeenkomsten maakten het mogelijk om op decentraal niveau lijntjes te leggen en kennis over elkaars monitoringssystemen te vergroten. Een belangrijke conclusie van de bijeenkomsten is dat het SO-Z goed functioneert. Op landelijk niveau zijn er geen andere wensen voor verbetering van de humaan-veterinaire signalering. Op regionaal niveau is een nadrukkelijke wens dat er vaker en meer contact is tussen GD en GGD's. De betrokken partijen pakken de suggesties hiervoor op.

Lijst met afkortingen

Clb	Centrum Infectie bestrijding
Clb	Centraal Veterinair Instituut
Clb	Chief Veterinary Officer
EWAC	European Wildlife Health Centre
FD	Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht
GD	Gezondheidsdienst voor Dieren
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst, Nederland
NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

De kerngroep van het Signaleringsoverleg Zoönosen bestaat uit een aantal vaste experts van het RIVM, GGD, Clb, Clb, de FD, de NVWA en het EWAC. Experts van andere relevante organisaties worden af en toe uitgenodigd.

Nieuws en mededelingen

PAS OP VOOR EIKELS IN DE WEI

De eikenbomen dragen dit jaar heel veel eikels. Eikels (vooral groene) en vers groen eikenblad bevatten tannine. Deze stof kan bij paarden en andere landbouwhuisdieren vergiftigingen veroorzaken. Mochten in de komende maanden door buien of storm veel eikels in het weiland terechtkomen, dan is het verstandig om de dieren niet onder de eiken te laten grazen.

Eikels bevatten een hoog gehalte aan tannine: 7 tot 9 procent. Eikels die nog een groene kleur hebben zijn nog onrijp en bevatten meer tannine dan rijpe eikels. Vooral deze groene eikels zijn in de herfst een risico voor paarden. Vers eikenblad vormt vooral een gevaar in de lente en zomer, wanneer de wind takken afrukt en de groene bladeren op de grond terechtkomen.

Wat doet tannine met het paard?

Tannine (looizuur) bindt zich in de darmen aan eiwitten en ijzer, wat zich uit in darmschade (koliek). In ernstige gevallen zijn ook de eiwitten van de nieren aangetast, waardoor de nierfunctie wegvalt en het dier sterft. In principe zijn alle paarden gevoelig voor tannine, maar niet alle paarden hebben er evenveel last van. Het hangt ook van de smaak van het paard af. Tanninen zijn bitter en niet alle paarden vinden dat lekker. Als een paard eenmaal de smaak van eikels te pakken heeft, is de kans groot dat dit paard er te veel van eet en dan een vergiftiging oploopt.

Andere giftige planten

GD heeft een overzicht van verschillende planten die giftig zijn voor dieren. Per dier is aangegeven of het gevoelig is voor de plant. Dit overzicht vindt u op www.gddiergezondheid.nl/giftigeplanten.

HELPPESK PAARD VOOR DIERENARTSEN

Bent u dierenarts en wilt u graag advies of actuele informatie over infectieziekten bij paarden? Neem dan contact op met de Helpdesk Paard via 0900-7100 000 (optie 5). Dit centrale telefoonnummer is opgezet voor en door dierenartsen. Het biedt de sector tevens de mogelijkheid om informatie uit het veld snel te bundelen en, indien nodig, direct stappen te ondernemen. Bij verdenkingen van aangifteplichtige infectieziekten (zoals opgenomen in art. 15), dient u primair contact op te nemen met de NVWA. De Helpdesk Paard is bereikbaar op werkdagen tussen 15.00 en 17.00 uur. U krijgt dan direct een specialist van GD, de Faculteit Diergeneeskunde (FD) of het Centraal Veterinair Instituut (CVI) aan de lijn.

SAMEN WERKEN AAN DIERGEZONDHEID

Samen werken aan diergezondheid. Dat is het motto van GD. Daarom zijn bij de sector paard internist Linda van den Wollenberg, toxicoloog Guillaume Counotte, viroloog Kees van Maanen en relatiebeheerder Petra Reijnen rechtstreeks bereikbaar voor practici. U kunt bellen met vragen over paardengezondheid, interpretatie van uitslagen en in te zetten onderzoeken. Zij kunnen u ook informeren over nieuwe testen, pakketten en andere actuele zaken. Meer informatie vindt u op www.gddiergezondheid.nl, of bel 0900-1770 (optie 5).

Linda van den Wollenberg,
internist

Guillaume Counotte,
toxicoloog

Kees van Maanen,
viroloog

Petra Reijnen,
relatiebeheerder